

- постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>. — Назва з екрана.
5. *Рашкевич Ю. М.* Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 168 с.
 6. *Розроблення освітніх програм : методичні рекомендації / авт. : В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя.* — Київ : ДП "НВЦ "Пріоритети", 2014. — 120 с.
 7. *Subject Benchmark Statement UK Quality Code for Higher Education Part A: Setting and maintaining academic standards Librarianship, Information, Knowledge, Records and Archives Management March 2015.* — Mode of access: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-librarianship-15.pdf>. — Title from the screen.
 8. *Умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2017 році : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.10.2016 р.* — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/vstupna-kampaniya-2017/umovi-prijomu-do-vishnix-navchalnih-zakladiv-v-2017-rozci>. — Назва з екрана.

Рассмотрены современные тенденции содержательной и структурной модернизации высшего библиотечно-информационного образования в условиях реализации в Украине образовательных реформ.

The modern trend of the content and structural modernization of higher library and information education in the implementation of educational reforms in Ukraine.

Надійшла до редакції 12 січня 2017 року

УДК 001.102:004.775



Тетяна Симоненко,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
науковий співробітник відділу
бібліометрії та наукометрії НБУВ

Наукова декларація — вимога часу

Розглянуто можливість впровадження системи наукового декларування на основі інформаційно-аналітичної системи "Бібліометрика української науки". Як наукову декларацію вченого запропоновано розглядати його бібліометричний профіль — сервіс системи Google Scholar, що містить вивіреним ученим список його публікацій, індекси та діаграми їхніх цитувань тощо.

Ключові слова: наука, вчені, наукове декларування, Google Scholar, Google-декларація.

Сьогодні в українському академічному середовищі особливої актуальності набуває проблема звітності за результатами наукових досліджень, оскільки значна їх частина фінансується з державного бюджету. Для виконання цих "вимог часу" необхідні зрозумілі та об'єктивні індикатори результативності досліджень, які мають бути публічними і доступними. Потреба підвищення прозорості й ефективності наукової роботи збіглася з істотною зміною в документальних комунікаціях: нині досягнуто високого ступеня перенесення діяльності вчених в інтернет-середовище [2; 6]. Збір, опрацювання та інтерпретація показників цієї активності [4; 5] дають змогу сформувати статистичну базу про діяльність учених і, зокрема, про використання результатів їхніх досліджень.

Змінюються і сучасні світові тенденції розвитку мережових технологій, що характеризуються переходом від "павутини документів" до "павутини даних", завдяки чому користувачі мають можливість одержувати якнайповнішу інформацію з різноманітних джерел. Сьогодні пошуковий гігант Google Scholar [7] майже цілком замінив бібліотечні каталоги як інструмент науково-інформаційної діяльності, пропонуючи вченим широкий діапазон пошуку та інструментарій вищого рівня функціональності. Наприклад, під час пошуку праць певного автора користувач бачить посилення на всі його публікації, а також на статті інших авторів, які працюють над обраною проблематикою. Замість низки послідовних запитів з використанням пошукових машин клієнт може виконати один запит у спеціалізованій інформаційній системі та отримати вичерпну інформацію.

Оскільки бібліотеки й досі зберігають статус інформаційних експертів, вони мають виправдати цей кредит довіри


та взяти відповідальність за відбір і ґрунтовний аналіз потоків знань навколо вченого й надати суспільству цілісне уявлення про стан вітчизняного академічного середовища.

Метою статті є аналіз системи наукового декларування.

Одним з ініціаторів декларування результатів дослідницької діяльності є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Заповнення наукових декларацій запропоновано здійснювати з використанням сервісу системи Google Scholar "Бібліометричні профілі", який дає змогу оприлюднювати результати інтелектуальних напрацювань ученого будь-якої країни світу у вигляді уніфікованої веб-сторінки — Google-декларації. Вона містить вивіреним дослідником список його публікацій, індекси та діаграми їхніх цитувань, фото та відомості про коло наукових інтересів автора тощо. Google-декларація — це своєрідний звіт суспільству за надану можливість проводити дослідницьку діяльність, тому сьогодні створення такої сторінки є обов'язковим для науковця.

Нижче наведено фрагмент Google-декларації одного з фундаторів і першого президента Української академії наук Володимира Вернадського, яку було створено до 150-річчя від дня народження вченого (рис. 1).

Платформа Google Scholar не має рівних за видовим, галузевим, географічним, мовним і хронологічним охопленням публікацій. Тому її бібліометричні показники статистично точніші, ніж у комерційних наукометричних системах Scopus і Web of Science, які зосереджено насамперед на високотехнологічних галузях — фізиці, інформатиці, генетиці тощо, а наукові напрями, що становлять регіональний інтерес (мова, історія, культура тощо), майже не представлено, оскільки вони не мають комерційних аспектів.




Вернадський Володимир Іванович (1863-1945)
Перший президент Української Академії Наук (1918-1921)
Earth Sciences, науки про Землю, ноосфера
No verified email - Homepage

Follow

Google Scholar

Citation indices	All	Since 2011
Citations	18092	6875
h-index	45	28
i10-index	161	66



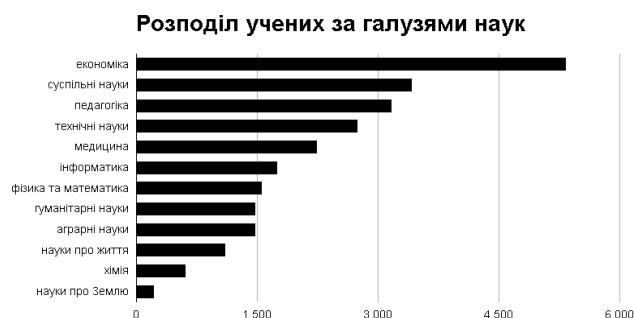
Title	1-20	Cited by	Year
Биосфера и ноосфера ВІ Вернадський Наука		1380	1989
Научная мысль как планетное явление ВІ Вернадський Рипол Классик		1372	1991
Философские мысли натуралиста ВІ Вернадський, АЛ Яншин, ИИ Мочалов, КП Флоренський Наука		1228	1988

Рис. 1. Фрагмент Google-декларації

Дослідники активно долучилися до оприлюднення в Інтернеті власних напрацювань. Серед Google-декларантів — президент НАН України Б. Патон і президенти національних галузевих академій наук: Я. Гадзало (аграрної), В. Кремень (педагогічної), В. Тацій (правових наук), В. Цимбалюк (медичної). Репрезентують наукові здобутки і науковці вищів, як-от ректори більшості університетів: М. Згуровський (НТУУ "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"), В. Пономаренко (Харківський національний економічний університет), П. Ясній (Тернопільський національний технічний університет) та ін. Але особливої уваги варта активність наукової молоді — декларації заповнили кілька десятків тисяч дослідників-початківців. Нині можна говорити не лише про певний прогрес у царині надання суспільству відкритих кількісних даних для оцінювання результативності академічної діяльності, а й про те, що цей процес став незворотним.

Акумуляція Google-декларацій вітчизняних науковців здійснюється в інформаційно-аналітичній системі "Бібліометрика української науки" [1]. Її особливістю є наявність засобів статистичного опрацювання даних, які дають змогу висвітлювати галузеву, відомчу та регіональну структуру українського дослідницького середовища і робити висновки щодо її гармонійності чи наявності диспропорцій. Сьогодні в "Бібліометриці..." представлено понад 25 тис. декларацій.

Проілюструємо один із результатів статистичного опрацювання даних з Google-декларацій — розподіл учених за галузями знань (діагр. 1).



Діагр. 1. Результат статистичного опрацювання даних з Google-декларацій

Наведений графік демонструє значну диспропорцію між кількістю науковців у виробничій і невиробничій сферах (приміром, чисельність економістів набагато більша, ніж фахівців, залучених у технічних галузях та агропромислового комплексу). Така ситуація зумовлена тенденцією до розширення економічних факультетів і кафедр навіть у технічних ВНЗ. Очевидно, що значна частина новоспечених

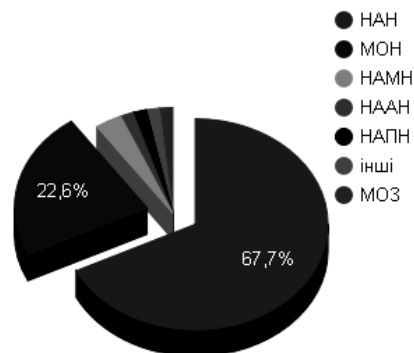
"менеджерів" не зможе працювати за набутою спеціальністю. Поглиблена деталізація галузевого розподілу декларантів може слугувати об'єктивною джерельною базою для оптимізації управлінських рішень МОН України щодо виділення бюджетних місць на певні спеціальності.

Становить інтерес і розподіл учених за відомствами, а саме: у вишах України працюють 76% декларантів, в академічних установах — 18% (6% — в інших відомствах). Наведені цифри свідчать про чотирикратне перевищення кількості науково-педагогічних декларантів над академічними. Якщо розглянути розподіл за відомствами високоцитованих науковців, отримуємо інший результат. Нижче подано відомості, що унаочнюють рейтинг відомств за кількістю вчених, індекс Гірша* яких ≥ 30 (табл. 1, діагр. 2).

Таблиця 1

Рейтинг відомств за кількістю вчених, індекс Гірша¹ яких ≥ 30

№ п/п	Відомство	К-сть учених з індексом Гірша ≥ 30
1.	НАН	42
2.	МОН	14
3.	НАМН	2
4.	МОЗ	1
5.	НААН	1
6.	НАПН	1
7.	Інші	1



Діагр. 2. Відсотковий розподіл рейтингу відомств

У ВНЗ науково-педагогічні працівники займаються як дослідницькою, так і викладацькою діяльністю, а отже їхні бібліометричні показники нижчі порівняно з науковцями академічних установ.

¹ Індекс Гірша — кількість публікацій h, кожна з яких цитується не менше h разів.

Google-декларації розпочали заповнювати не лише науковці, а й дослідницькі колективи (кафедри вишів, відділи та лабораторії інститутів) і наукові установи. Нижче

наведено фрагмент декларації одного з флагманів української освіти і науки — Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (рис. 2).

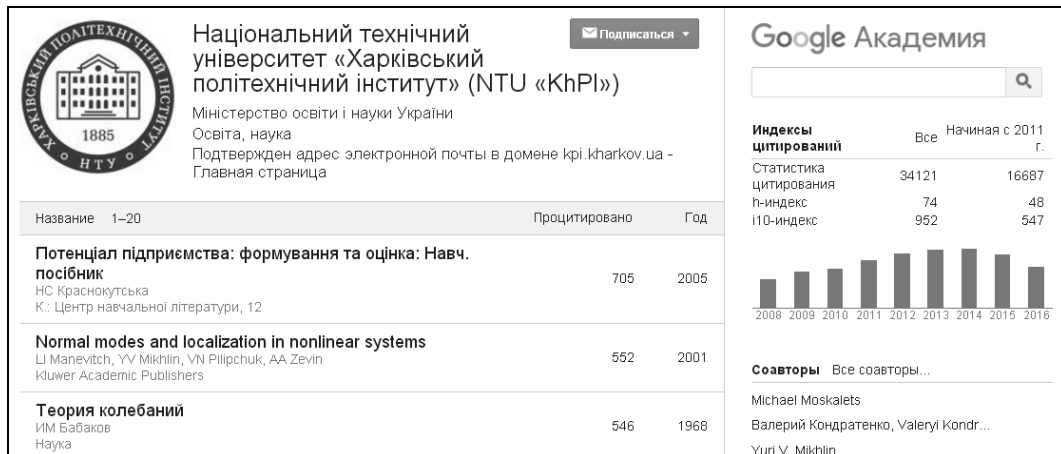


Рис. 2. Фрагмент декларації НТУ "Харківський політехнічний інститут"

"Бібліометрика..." є унікальним проектом, який розвивається за безпосередньої участі наукової спільноти. Сьогодні констатуємо підвищення активності заповнення Google-декларацій, оскільки оприлюднення результатів досліджень в Інтернеті вчені розглядають як невіддільний елемент професійної діяльності. Це свідчить про постійний розвиток проекту та його становлення як інструменту моніторингу вітчизняної науки, що слугує джерельною базою її експертного оцінювання та надає суспільству цілісне уявлення про стан дослідницької сфери.

"Бібліометрика..." є національною складовою міжнародного проекту рейтингування вчених "Ranking of Researchers by Country" [8], в якому представлено 57 країн. Позитивну оцінку системі надала Наукова рада з наукознавства Міжнародної асоціації академії наук, яка рекомендувала використати проектні рішення системи для реалізації подібних ініціатив в академіях наук — членах Асоціації. Це дасть можливість отримати загальну інформаційну базу для порівняння розвитку пріоритетних напрямів країн-учасниць корпоративної програми, оцінювання їхнього наукового потенціалу, виявлення перетину дослідницьких інтересів, прогалин у плануванні науки, активізації контактів, обміну досвідом тощо.

Можливості подальшого розвитку "Бібліометрики..." не вичерпуються наведеними міжнародними напрямками. Надзвичайно важливим є внутрішній, в якому на порядку денному стоїть питання вдосконалення критеріїв оцінювання та забезпечення якості вищої освіти в Україні. Бібліометричний портрет ученого може стати однією з основних вимог до здобувачів наукових ступенів та враховуватися у вимогах до їхніх наукових керівників і консультантів, опонентів, а також до експертів галузевих експертних рад. Наразі назріла потреба запровадження інформаційно-аналітичної системи, що стане єдиним реєстром бібліометричних профілів вчених та слугуватиме базою для оцінювання результатів дослідницької діяльності.

На нашу думку, система "Бібліометрика української науки", в якій віддзеркалено доробок науковців і дослідницьких колективів з усіх галузей знань на основі інформаційних ресурсів Google Scholar і наведено їхні бібліометричні показники зі Scopus, de facto є основою системи наукового декларування. Варто лише узгодити додаткові вимоги та запустити механізм наукового декларування, надавши проекту офіційного статусу.

Список використаної літератури

1. *Бібліометрика української науки.* — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/bpnu/> (дата звернення: 05.01.2017). — Назва з екрана.
2. *Горбунов-Посадов М. М.* Интернет-активность как обязанность ученого / М. М. Горбунов-Посадов. — Режим доступа: <http://www.keldysh.ru/gorbunov/duty.htm>. — Загл. с экрана. — Дата обращения: 05.01.2017.
3. *Костенко Л. Й.* Бібліометрика української науки / Л. Костенко // Дзеркало тижня. — 2014. — 7 лист. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1750>. — Назва з екрана.
4. *Костенко Л. Й.* Картина науки в библиометрических портретах ученых / Л. Й. Костенко, А. И. Жабин, Е. А. Кухарчук, Т. В. Симоненко // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования. — 2014. — Вып. 12. — С. 70—78.
5. *Симоненко Т. В.* Бібліометрика української науки. За матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 10.12.2014 р. / Т. В. Симоненко // Вісник НАН України. — 2015. — № 3. — С. 91—94.
6. *Соловяненко Д. В.* Нова технологічна платформа для проекту "Наукова періодика України" / Д. В. Соловяненко, Т. В. Симоненко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія — Київ, 2012. — № 1 — С. 35—40.
7. *Google Scholar.* — Mode of access: <http://scholar.google.com.ua/> (15.01.17). — Title from the screen.
8. *Rankings of Scientists: More countries!*. — Mode of access: <http://webometrics.info/en/node/116> (05.01.17). — Title from the screen.

Рассмотрена возможность внедрения системы научного декларирования на основе информационно-аналитической системы "Библиометрика украинской науки". В качестве научной декларации ученого предлагается рассмотреть его библиометрический профиль — сервис системы Google Scholar, который содержит выверенный ученым список его публикаций, индексы и диаграммы их цитирований и др.

The possibility to launch the system of the scientist's declaration on the basis of scientific information-analytical system "Bibliometrika of the Ukrainian science" was considered. As a scientist's declaration invited to consider its bibliometric profile — a service of the Google Scholar system, which contains a list of publications that has been verified directly by the author, indexes and diagrams of citations, photos and scientific interests of the scientist, etc.

Надійшла до редакції 16 січня 2017 року